

Temeljem članka 16. stavak (1) i članka 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj: 32/02 i 102/09) i članka 14. stavak (3) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine, generalni ravnatelj Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi:

PRAVILNIK O SPROVOĐENJU OPERACIJA SA TERENA ZA IZVANAERODROMSKO SLIJETANJE I POLIJETANJE HELIKOPTERA

Članak 1. (Predmet)

- (1) Ovim pravilnikom se propisuju uvjeti i način izvođenja povremenih operacija izvanaerodromskog slijetanja i polijetanja nekompleksnih domaćih i inozemnih helikoptera na i sa terena koji nije prethodno odobren za slijetanje i polijetanje helikoptera na teritoriji Bosne i Hercegovine.
- (2) Odredbe ovoga pravilnika se neće primjenjivati na operacije slijetanja i polijetanja helikoptera na i sa izdignute površine.
- (3) Odredbe ovoga pravilnika se neće primjenjivati na operacije izvanaerodromskog slijetanja i polijetanja helikoptera dok obavljaju policijske operacije, operacije traganja i spašavanja, gašenja požara, kao i helikoptere koji se koriste isključivo za potrebe države ili entiteta ukoliko se obavljaju sukladno članku 6. stavak (2) Zakona o zrakoplovstvu.

Članak 2. (Pojmovi i kratice)

- (1) Pojmovi koji se uporabljaju u ovome pravilniku imaju sljedeće značenje:
 - a) *Izdignuta površina (Elevated surface)*: površina predviđena za slijetanje ili polijetanje helikoptera smještena na zgradi ili konstrukciji izdignutoj iznad površine zemlje;
 - b) *Kontrolirana zona (Control zone)*: kontrolirani zračni prostor koji se prostire od zemljine površine do određene gornje granice;
 - c) *Naseljeno područje (Congested area)*: Svako područje unutar grada, mjesta ili naselja koje se koristi za stanovanje, poslovne ili rekreacijske svrhe;
 - d) *Posjednik (Holder)*: osoba koja ima faktičku vlast nad mjestom za slijetanje helikoptera;
 - e) *Površina dodira i uzleta (TLOF)*: površina koju helikopter dotakne kod slijetanja ili sa koje polijeće;
 - f) *Teren za VASP (tVASP)*: mjesto koje nije posebno pripremljeno za slijetanje i polijetanje helikoptera;
 - g) *Izvanaerodromsko slijetanje i polijetanje (VASP)*: slijetanje i polijetanje sa mjesta koja nisu posebno pripremljena za slijetanje i polijetanje;
 - h) *Zaštitna površina (Safety area)*: određeno područje oko FATO-a koje je bez prepreka, osim onih koje su potrebne za navigaciju i koje služe kako bi se smanjio rizik od oštećenja helikoptera ukoliko se nekontrolirano odvoji od FATO-a;

- i) *Nekompleksni helikopteri (Other than complex helicopters)*: helikopteri čija najveća certificirana masa na polijetanju ne prelazi 3.175 kg ili čija najveća dozvoljena konfiguracija putničkih sjedišta ne prelazi 9 ili koji su certificirani za operacije sa najmanje 2 pilota.

(2) U ovome pravilniku upotrebljuju se sljedeće kratice:

A: promjer glavnog rotora helikoptera;

AFM (*Aircraft Flight Manual*): Letački priručnik zrakoplova;

B: razmak između kotača, skija ili plovaka helikoptera;

CDP (*Critical Decision Point*): kritična točka odluke;

CTR (*Control zone*): kontrolirana zona;

D: najveća ukupna dimenzija helikoptera sa rotorima u radu;

FATO (*Final Approach and Take Off Area*): površina zone prilaza i odleta helikoptera;

ft (*feet*): stope;

SA (*Safety area*): zaštitna površina oko FATO;

TLOF (*Touch-down and lift-off area*): površina dodira i odvajanja pri polijetanju helikoptera sa površine;

tVASP: teren za VASP;

VASP: izvanaerodromsko slijetanje i polijetanje;

VFR (*Visual flight rules*): pravila vizualnog letenja.

Članak 3. (Opće odredbe)

- (1) Slijetanje i polijetanje helikoptera sa tVASP-a smije se izvoditi samo ako karakteristike tVASP i helikoptera udovoljavaju odredbama ovoga pravilnika.
- (2) Ako je planirano korištenje tVASP, koji se nalazi unutar kontrolirane zone (CTR), u planu leta potrebno je navesti geografske koordinate tVASP i koordinirati aktivnosti sa nadležnim centrom kontrole zračnog prometa. Nadležni centar kontrole zračnog prometa može ograničiti ili zabraniti konkretnu operaciju VASP-a ukoliko to nalažu trenutni uvjeti za obavljanje prometa u CTR-u.
- (3) Operatori helikoptera, koji obavljaju komercijalne operacije, moraju u svom Operativnom priručniku propisati procedure za odabir i uporabu tVASP-a sukladno ograničenjima za klasu performansi helikoptera ustanovljenim prema važećim propisima o komercijalnim operacijama helikoptera.
- (4) Slijetanje i polijetanje helikoptera sa tVASP-a neće se obavljati unutar naseljenih područja i na udaljenosti manjoj od 150 m (500 ft) od naseljenog područja, prepreka,

ljudi, životinja ili drugih predmeta koji mogu ugroziti sigurnost operacija, bez prethodnog obavještanja BHDCA od strane operatora helikoptera.

- (5) Operacije VASP sa tVASP, koji se nalaze unutar pojasa zaštitnog područja, koje se nalazi unutar 300 metara od granične linije u dubinu teritorije BiH, nisu dozvoljene osim ukoliko operator nema posebnu suglasnost ili odobrenje za takve operacije od strane Granične policije Bosne i Hercegovine.
- (6) tVASP se ne smije koristiti za stalno baziranje helikoptera. Helikopter može biti stalno baziran samo na helidromu, zračnoj luci/letjelištu koje je prethodno odobrila BHDCA.

Članak 4.

(Obavijesti o tVASP u naseljenim mjestima)

- (1) Za obavljanje operacija slijetanja i polijetanja helikoptera sa tVASP-a unutar granica naseljenog područja ili na udaljenostima manjim od 150 m od takvih područja, operator helikoptera mora o tome poslati obavijest BHDCA najmanje 24 sata prije početka planirane operacije.
- (2) Obavijest iz stavka (1) ovoga članka podnosi se na BHDCA obrascu koji se nalazi na službenoj internet stranici BHDCA.
- (3) BHDCA može tražiti od operatora helikoptera, koji je poslao obavijest iz stavka (1) ovoga članka, pojašnjenja i posebne mjere i ograničenja za izvođenje takvih operacija, a koja trebaju osigurati sigurno izvođenje operacija.
- (4) BHDCA može zabraniti operacije VASP operatoru helikoptera ukoliko utvrdi odstupanja od odredbi ovoga pravilnika ili ukoliko procijeni da bi takve operacije mogle dovesti do ugrožavanja sigurnosti drugih korisnika zračnog prostora, samog operatora, posade, osoba ili putnika u helikopteru i na zemlji, te životinja, objekata ili drugih aktivnosti na zemlji.
- (5) Korištenje pojedinačnog tVASP, sukladno ovome članku pravilnika, dopušteno je ukoliko ukupan broj slijetanja i polijetanja sa tVASP ne prelazi 4 u toku 30 uzastopnih dana ili 20 u toku 365 uzastopnih dana.
- (6) Odstupanje od dozvoljenog broja operacija iz stavka (5) nije dozvoljeno bez prethodne suglasnosti nadležnog organa lokalne zajednice za zaštitu životnog okoliša i suglasnosti BHDCA.

Članak 5.

(Iskustvo pilota)

Slijetanje i polijetanje sa tVASP može obavljati pilot helikoptera koji ima dozvolu sa privilegijama koje odgovaraju namjeravanoj vrsti operacija i ovlaštenje za tip helikoptera, kao i najmanje 3 uzlijetanja i 3 slijetanja u posljednjih 90 dana.

Članak 6.

(Suglasnost posjednika)

- (1) Operator helikoptera će, prije korištenja svakog tVASP-a, osigurati suglasnost od posjednika terena.

- (2) Ukoliko je posjednik nepoznat ili se radi o pravnoj ili fizičkoj osobi koja nema zakonskog predstavnika, operator mora, prije korištenja tVASP, osigurati suglasnost od nadležnog organa lokalne zajednice za zaštitu životnog okoliša.
- (3) Ukoliko je operator helikoptera ujedno i jedini posjednik terena koji se namjerava koristiti za tVASP, suglasnost mu nije potrebna.

Članak 7.
(Karakteristike terena za VASP)

- (1) Operator ili vođa zrakoplova na helikopteru koristiti će tVASP samo ako teren ispunjava sljedeće uvjete:
 - a) tVASP mora imati površinu koja je jednaka ili veća od površine kvadrata koji se dobije kao rezultat umnoška $2D \times 2D$, gdje god je to moguće;
 - b) TLOF mora imati nosivost koja odgovara maksimalnoj masi helikoptera u planiranim operacijama;
 - c) TLOF mora biti veća od površine kvadrata koji se dobije kao rezultat umnoška $2B \times 2B$;
 - d) tVASP mora imati oko sebe zaštitni prostor (SA), čija širina ne smije biti manja od 5 metara ili $0,3D$ (šta je veće od toga);
 - e) tVASP mora biti bez ikakvih prepreka, a zaštitni prostor (SA) bez prepreka viših od $0,3m$;
 - f) predmeti, koji bi se mogli pokrenuti sa tVASP-a (zbog jakog vjetra ili pod utjecajem struje od rotora helikoptera), ne smiju ugroziti sigurno slijetanje i polijetanje helikoptera.
- (2) Operacije sa tVASP-a smiju se izvoditi isključivo danju prema pravilima vizualnog letenja (VFR).
- (3) Industrijske zone koje se nalaze na periferiji ili izvan naseljenih mjesta se, za potrebe ovoga pravilnika, ne smatraju naseljenim područjem (*Congested area*) ako mjesto za slijetanje unutar industrijske zone ispunjava sve druge uvjete sadržane u ovome članku Pravilnika.
- (4) Korištenje pojedinačnog tVASP, sukladno ovome članku Pravilnika, dopušteno je ukoliko ukupan broj polijetanja i slijetanja sa istog ne prelazi 5 u toku jednog dana ili 10 u toku sedam uzastopnih dana ili 20 u toku 30 uzastopnih dana ili 100 u toku 365 uzastopnih dana.
- (5) Odstupanje od dozvoljenog broja operacija iz stavka (4) ovog članka može biti dozvoljeno isključivo uz prethodnu suglasnost nadležnog organa lokalne zajednice za zaštitu životnog okoliša i odobrenje BHDCA.
- (6) Ne teritoriji Bosne i Hercegovine postoji mnogo zaostalih minskih polja, odnosno "minski-sumnjivih" područja. Operator helikoptera/vođa zrakoplova je dužan na vrijeme pribaviti informacije o postojanju takvih područja u rejonu u kojem namjerava letjeti. Zabranjeno je vršiti operacije VASP-a u takvim područjima.

Članak 8.
(Pregled terena)

Prije izvođenja operacije na tVASP, vođa zrakoplova na helikopteru isti će nadletjeti na sigurnoj visini, nadvišavajući prepreke u neposrednoj blizini tVASP na minimalnoj stvarnoj visini 50 metara, te tom prigodom sa sigurnošću utvrditi sljedeće elemente:

- a) smjer i brzinu vjetra, kao i druge meteorološke uvjete od bitnog značaja za operaciju VASP-a;
- b) prepreke u prilazu za slijetanje i u blizini terena za slijetanje;
- c) mogućnost nadvišavanja prepreka i pogodnost prostora za prinudno slijetanje;
- d) uvjete za slijetanje na teren (čistoća, nagib, odsustvo ljudi ili životinja, te druge uvjete (snijeg, led, naplavine i slično) koji mogu utjecati na sigurnost slijetanja).

Članak 9.
(Prilaz i odlazak)

- (1) Prilaz i odlazak izvoditi će se unutar sektora koji se nastavljaju na pravac slijetanja i polijetanja ili približno tom pravcu. Najmanja širina sektora mora biti 3A, gdje je A promjer rotora helikoptera. Sektori se nastavljaju na zaštitni prostor i pružaju se do točke vertikalne projekcije na zemljinoj površini i sjecišta ravnine prilaza/odlaska sa ravninom najmanje visine leta za područje gdje se obavljaju operacije.
- (2) Sektori moraju biti slobodni od prepreka na cijeloj širini i vertikalno najmanje 10 m (35 ft) iznad površine prilaza/odlaska.
- (3) Prilaz i odlazak izvoditi će se tako da se u bilo kojem trenutku može sigurno izvesti prinudno slijetanje na odgovarajuću površinu, osim za višemotorne helikoptera sa jednim neispravnim motorom, kada odgovarajuća površina za prinudno slijetanje nije potrebna ukoliko helikopter može sigurno nadvišavati prepreke, uzimajući u obzir nadmorsku visinu, masu i relevantne meteorološke podatke (temperatura, pravac i brzina vjetra).

Članak 10.
(Osiguravanje primjene propisa)

BHDCA vršiti će nadzor nad sprovođenjem odredbi ovoga pravilnika.

Članak 11.
(Obaveza izvješćivanja)

Operator, odnosno vođa zrakoplova na helikopteru, će na obrascu izvješćivati BHDCA o točnom vremenu i broju operacija slijetanja i polijetanja na svakom pojedinačnom tVASP, sa preciznim geografskim koordinatama samog mjesta, do 10. dana u mjesecu za prethodni kalendarski mjesec.

Članak 12.
(Stupanje na snagu)

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmoga dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine".

Broj: 1-3-02-2-170-1/14
Banja Luka, 18. veljača 2014. godine

Generalni ravnatelj
Đorđe Ratkovića, v.r.